

Türkiye'de COVID-19 ile ilgili bilimsel araştırmaya müdahale

Şiddetli akut solunum sendromu koronavirüs 2 (SARS-CoV-2), daha sonra adlandırıldığı üzere, ilk olarak 7 Ocak 2020'de Çin'in Wuhan kentinde tanımlandı¹. Sonraki aylarda hızla tüm dünyaya yayıldı. Hastalık, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından bir pandemi olarak nitelendirildi. Aynı gün Sağlık Bakanlığı Türkiye'deki ilk vakayı bildirdi². SARS-CoV-2'nin genomik epidemiyolojisini analiz eden Global Initiative on Sharing All Influenza Data (GISAID) platformuna göre, hastalık Türkiye'ye ağırlıklı olarak Türkiye'nin güçlü ticari ve turistik bağlarla sahip olduğu İran ve binlerce Türk vatandaşının Mart ortasına kadar kutsal yerleri ziyaret ettiği Suudi Arabistan üzerinden ulaştı³.

İlk vakadan iki ay sonra, 11 Mayıs 2020'de Sağlık Bakanlığı COVID-19 vaka sayısının 3841 ölümle birlikte 139.771'e ulaştığını açıkladı². Ancak bu dönemde yalnızca İstanbul için fazladan ölüm sayısı 4209'du. 2016–19 arasında, İstanbul'da meydana gelen ortalama ölüm sayısı 11 Mart - 5 Temmuz döneminde 23.232 idi⁴. 2020 yılında bu rakam 27.955'e çıktı. İstanbul'da 11 Mart - 5 Temmuz 2020 arasında tespit edilen fazladan ölüm oranı 4.723 kişi oldu⁴. En az 1952 açıklanamayan ölüm vardı. Bununla birlikte, aynı dönemde resmi olarak bildirilen COVID-19 ölüm sayısı 2.771 idi.⁵

O sırada başka ciddi kitlesel sağlık olayları kaydedilmediğinden, bu tutarsızlık, Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasından (onuncu baskı) WHO kodlarına uyulmaması ile açıklanabilir.⁶ Türkiye'nin resmi raporlama sistemi yalnızca PCR pozitif vakaları kapsamaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından sadece PCR pozitif vakalar dikkate alınarak yapılan açıklamaya göre,⁸ Türkiye 27 Temmuz 2020 itibarıyla toplam 225.173 hasta ve 5.596 COVID-19 ölümü ile COVID-19 vakalarında Avrupa bölgesinde dördüncü sırada yer almaktadır.⁷

Bilim kurulu oluşturulması ve tedavinin tam karşılanması, Sağlık Bakanlığı ve Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Türkiye Sağlık Enstitüleri gibi fon sağlayan kuruluşlar tarafından araştırmaların teşvik edilmesi, takdire şayan adımlar oldu. Ancak, Sağlık Bakanlığı'nın şeffaf olmaması, temel verileri paylaşma konusundaki isteksizliği ve iş birliğini reddetmesi nedeniyle kısa sürede kamu sektörü ile tıbbi ve bilimsel kuruluşlar arasında gerilim artmaya başladı. Sağlık çalışanları için kişisel koruyucu ekipman eksikliği konusunda da endişeler vardı.⁸

Son (rahatsız edici) adım, COVID-19 araştırmalarının Sağlık Bakanlığı tarafından kontrol altına alınması ile geldi. Araştırmacılar ve hekimler tarafından Türkiye'de COVID-19 ile ilgili araştırmalara büyük ilgi olmasına rağmen, Sağlık Bakanlığı, etik kurullara herhangi bir başvuru yapılmadan önce COVID-19 ile ilgili araştırmalar için izin alma zorunluluğu getirdi.⁹ Bu benzeri görülmemiş karar Anayasa¹⁰ ve Türkiye'deki araştırma faaliyetlerini düzenleyen yasalara aykırıdır. Sunulan projelerin çoğunun Sağlık Bakanlığı tarafından onaylandığı gözlenirken, ancak Türk Toraks Derneği tarafından planlanan kapsamlı, çok merkezli bir gözlemsel çalışma da dâhil olmak üzere bazı projeler net bir gerekçe gösterilmeden reddedildi.

Türkiye'deki araştırma faaliyetleri için olağan prosedür iyi tanımlanmıştır. Uluslararası düzenlemelere uygun olarak, araştırmacılar bağımsız etik kuruldan onay almalıdır. Türk Anayasası, “herkesin bilim ve sanatı özgürce öğrenebileceğini ve bu alanlarda öğretme, açıklama, yayma ve araştırma hakkına sahip olduğunu” açıkça belirtmektedir.¹⁰ Uluslararası Bilim Konseyi üyesi olan Bilim Akademisi de bu gerçeğin altını çizmiştir.¹¹ Türk Tabipleri Birliği ve diğer meslek kuruluşları basın toplantısı ile açıklama yaparak Sağlık Bakanlığı'nı kararını iptal etmeye çağırdı.

Sonuç olarak, göğüs hastalıkları hekimleri ve bilim insanları olarak, Sağlık Bakanlığı'nın Türkiye'de COVID-19 salgını konusunda bağımsız araştırmalara getirdiği kısıtlamalardan endişe duyuyor ve Sağlık Bakanlığı'nın kararının, Anayasaya uygun olarak, geri alınmasını içtenlikle umuyoruz.

Herhangi bir çıkar çatışması beyan etmiyoruz. Tüm yazarlar Türk Toraks Derneği'ne bağlıdır: HB Başkan, NK Dış İlişkiler Sorumlusu, OE Sağlık Politikaları Çalışma Grubu Başkanı, OK the Turkish Thoracic Journal (Türk Toraks Dergisi)'nin Eş Editörüdür, AS, Türk Toraks Derneği Denetleme Kurulu'nun üyesidir, ED Türk Toraks Derneği üyesidir.

**Hasan Bayram, Nurdan Köktürk, Osman Elbek, Oğuz Kılınç, Abdullah Sayiner, Elif Dağlı, Türk Toraks Derneği Adına.*

hasantoraks@gmail.com

Türk Toraks Derneği, Ankara, Türkiye.

1. WHO. Novel coronavirus—China. 2020. <https://www.who.int/csr/don/12-january-2020-novel-coronavirus-china/en/> (accessed July 27, 2020).
2. Ministry of Health of Turkey. Current status in Turkey. 2020. <https://covid19.saglik.gov.tr> (accessed May 20, 2020).
3. Global Influenza Surveillance and Response System. Genomic epidemiology of hCoV-19. 2020. <https://www.gisaid.org/epiflu-applications/next-hcov-19-app/> (accessed May 20, 2020).
4. The Istanbul Metropolitan Municipality Death Information Inquiry. 2020. <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-buyuksehir-belediyesi-vefat-sorgulama> (accessed May 20, 2020; in Turkish).
5. Ministry of Health. COVID-19 weekly situation report 29/06/2020—05/07/2020 Turkey. 2020. https://dosyamerkez.saglik.gov.tr/Eklenti/37862,covid-19-weekly-situation-report-29062020--05072020pdf.pdf?0&_tag1=8C3F5C6E9B0E4630704978AA6BB8151EEE4AFC99 (accessed July 28, 2020).
6. WHO. International guidelines for certification and classification (coding) of COVID-19 as cause of death. 2020. https://www.who.int/classifications/icd/Guidelines_Cause_of_Death_COVID-19-20200420-EN.pdf?ua=1 (accessed May 20, 2020).

7. WHO. Coronavirus disease (COVID-19) situation report—117. 2020. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200516-covid-19-sitrep-117.pdf?sfvrsn=8f562cc_2 (accessed July 27, 2020).
8. Turkish Medical Association. A two-months evaluation report of COVID-19 pandemic. 2020. <https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/covid19-rapor.pdf> (accessed July 27, 2020; in Turkish).
9. Ministry of Health. Scientific research studies on COVID-19. 2020. https://bilimselarastirma.saglik.gov.tr/_layouts/15/BilimselYayin_Membership/login.aspx?ReturnUrl=%2f_layouts%2f15%2fAuthenticate.aspx%3fSource%3d%252F&Source=%2F (accessed July 27, 2020; in Turkish).
10. Judiciary of Turkey. Current version of Constitution of the Republic of Turkey including latest amendments 08.05.2017. <http://www.judiciaryofturkey.gov.tr/Current-version-of--Constitution-of-the-Republic-of-Turkey--including-latest--amendments>. (accessed July 27, 2020; in Turkish).
11. The Science Academy. Declaration: subjecting scientific researches about COVID-19 to the notification to The Ministry of Health is inconvenient. 2020. <https://bilimakademisi.org/covid-19-arastirmalari-hakkinda-bildirim-yukumtulugu-sakinalidir/> (accessed July 27, 2020; in Turkish).